

որդի Աքաղեայ գորով ի Շուշ քաղաքի մատուռակ՝ Արտաշէս արքայի՝ հրամանաւ նորա և հրովարտական գայ յԱրուսաղէմ և վերականգութեամբ իւրով կանգնէ զպարիսպ քաղաքին ի յիսուն և երկու աւուրս. գտանէ զգիրս Ազգահամարին՝ որք ելեալ էին յառաջնումն ի գեթութենէն Բաբելոնի. ժողովէ յԱրուսաղէմ զամենայն ժողովուրդս հրէից.

զմեղս և զանօրէնութիւնս նոցա եղեալ առաջն՝ զնեն ուխտ առաջն Աստուծոյ և առնել խոստանան զամենայն օրէնս նորա. և զգիրս ուխտին կնքեն քահանայք, ինքն՝ Նէեմի և Սեդեկիա և զիսաւորք ժողովրդեանն, և ըստ ամենայնի պատուիրէ նոցա խստիւ սուրբ առնել զշաբաթն:

ԱՐԵՆԷ ԱՐԲԵՊԻՍԿՈՊՈՍ.

ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ

Ո Ղ Բ Ե Ր Դ Ո Ւ Թ Ի Ի Ն

Առաքի՛ Երաւիայ ժողովրդեանն Հայոց, որք գերեալ է ձեռն Շահաբասայ արքայէն՝ Պարսէն՝ պարսաւորեցաւ անցանել ընդ նոյն գետ:

Ան սարուճոր ով օրհնեալ հող Հայաստանի,

Վայր ծննդեան և որորան Հայոց ազգի:

Եղեմ՝ դրախտ Արարատ դաշտ և լեռ Սասնաց,

Եղունկ են մեզ, անհետանայք մերոց յաշաց:

Գնացէք ի բաց՝ երկնից ամպեր, դիտեսցուք թող

Հեռուստ աստի վայրիկ մի ևս հայրենեաց հող:

Կորզիմք բռնի ի քո զրկաց ով Հայաստան,

Վարկիմք գերի, չիք յոյս դարձի և փրկութեան:

Ջիւղդ տացուք հրաժարական ողջոյն վերջին,

(Գեղուն աղիք, տաքնապ է մեզ, սիրաք բարասին)

Ձեռք զթաղուրի բանք բռնաշունչ տան հորդանմեզ:

Սիրաք մեր անբաժ, Հայաստան, են հակեալք ի քեզ:

Երանի՛ ձեզ հօք անասնոց և թռչնոց պար,

Ջի յօրհնեալն հող Հայաստանի ունիք դադար:

Եւ յաղբերացն յեղիմաբուխ բմպէք զջուր,

Ջ հայրենեաց շնչելով զօդ, վաշ վաշ ձեզ բիւր:

Ո՛ հայրենիք, էր շիջաւ քոյդ գութ և գորով.

Ոչինչ հոգաս, մեք իրր սպանդ կամք ի խորով,

Ղերփենն օտարք՝ ըկենն այլ անգղք՝ մաշեն ի սուր,
 Ղոչեմք հեծեմք, չեք օգնական, յոյս մեր ի զուր:
 Ղառնակորոյս մօքինն ձայնիւ հեղ բառաչման,
 Օօդ պատառէ, առնէ զխոյզ վարանական:
 Այս մեր հօրան, հօտ անտերունչ, բիւրք են բիւրոց,
 Ոք ի խնդիր ոչ ելանէ, վայ մեր ցաւոց:
 Ի ժանտ դիմաց պարսիկ զօրաց՝ գողտրիկ մանուկ,
 Յահ պակուցեալ խռսի ի մօրն ի դերիկ փափուկ,
 Լերդապատառ ձէն, զդէմն ոչ ամբառնայ,
 Սոպրո զինուոր՝ ծաղու հարեալ շանթէ զնա:
 Տղայք խթեն զկողմս մարց և ողորեն,
 Գառնալ ի տուն՝ տալ ինքեանց հաց, մարք կողկողեն,
 Թափինն ողորմ յաչաց լալիք, աղիք գելուն,
 Արհաւիւրք են շրջապատեալ և դառնութիւն:
 Ի շուրջ գան զօրք, գեղաւորաց գան ի խնդիր,
 Յամբիծս ի վարս, հպին ձեռք պիղծ, այլ ի նանիւր,
 Լի յօժարին զոհիլ ի մահ, քան կամակից,
 Լինել բռնից, անկողնասէրք անմեղսակից:
 Պարկիշտ հարսունք, համեստ կուսանք, քրտնաթորին,
 Պաակառանաց ի զգացմանց շառագունին,
 Տեղի խնդրեն պատսպարման, ո՛հ վայրապար,
 Օ՛ի թշնամեաց պաաին զինքեամբք շուրջ գոռ ճամբար:
 Ծերք ի փոխել զքայլ ոտից՝ են դժկամակ,
 Վարիչք անգութք հարուած ուժգին տան ի քամակ,
 Մարք պառաւունք զօդ լնանեն անդալաօք,
 Այլ անձանց գան յաւելուն, լան մորմոքանօք:
 Երիտասարդք մղիլ ի ուղմ վասն ընտանեաց,
 Պաշկանդակապ կրեն զխոչ ի պահակաց,
 Եռան ի սիրտ, այլ քաջութեան չունի կորով,
 Մըրկածուփ հօտից նման կան ի խռով:
 Ո՛հ բեկան մեջք, արիւթիւն չեք ի միջի,
 Գալկանան դէմք, յահ պակնու սիրտ և սասանի,
 Մըմունջ միայն ի խոր սրտէ և հեծութիւն,
 Են լսելի, և դառնաղէտ ողբ և լալիւն:
 Ոչ վեհ չայկայ՝ գոռ Վահագնի՝ և Արամայ,
 Ոչ այլ քաջացն աղգի չայոց՝ և Վարդանայ,
 Գիւցազնական գործոցն ի մարտ վեհ յիշատակ,

Տան քաջալեր վասն հայրենեաց գուրնահատակ
 Երկինք ի մեղս մեր սրտատեալ, անարդարաբար,
 Ի խրատ մեր կոխան եղաք ազգի օտար,
 Ողբովք ասեմք, մնաց քարեան, մեր պատուական
 Վանք Անպատք՝ Եկեղեցիք և Հայաստան:
 Կառն արտասուք յաչաց մերոց կայլակ կայլակ,
 Թաննան զափուռեալ, խառնին Երսսի ի քովանկ,
 Գուլեր վկայ վասն հայրենեաց մեր զգացման,
 Ուխտեմք զնա ոչ մոռանալ մինչ յաւիտեան:

2. Հայաստան.

Երկինք, որոց վշտակցորար տայք զարձագանք,
 Վայ հեծու թեանց, ջաղից խորոց լին կականք,
 Օւաւեաց իմ, ո՛հ սրտառու զազաղակք են,
 Որք տարադրեալք յիմ գիրկ դառնալ անձուկ ունին:
 Հարուածեալ եմ, վատաբախտիս վայ և եղո՛ւկ,
 Եշխարհաւեր զհաւրդ պատեաց զինե շշուկ,
 Ոչ զօրաւոր, այլ խորագէտ բռնաւորին,
 Որք յիմ սահման որպէս կիզող խորշակ հասին:
 Իմ գեղեցիկ դաշտացն զգեղ չի փեաց համբուն,
 Էա՛ծ աւեր՝ հուր՝ սուր՝ և մահ՝ և գերութիւն,
 Պալատք և տուրք՝ եկեղեցիք փսեմաշէն,
 Եմայացան՝ կործան անկան՝ որպէս անշէն:
 Եղո՛ւկ եմ ես, վարեաց ընդ քարշ և հան բռնի,
 Օմանկունս իմ խեալ յինէն տանէ գերի,
 Օինե պատեաց մութն աղջամուղջ, ո՛րայ իմ ցաւ,
 Որպէս հոսանք զիս յորդեցին աղետք անբաւ:
 Երկօղն ի դաշտ զահ և սասան՝ ուր է Վարդան,
 Ո՛ւր նախարարք սիրալծորդք և ո՛ւր Վահան,
 Ո՛ւր են երեցք Յովսէփ՝ Գլաճեղ՝ սրբութեամբ լի՝
 Բոցով սիրոյն Տեառն Աստուծոյ վառ ի հոգի,
 Ո՛ւր զօրականքն յանուն Փրկչին անձնանուէր,
 Որք ողջակեղ զանձնեալ ետուն ազգին ի սէր,
 Եւ միաբան նահատակեալ առիւծաբար,
 Եկեղեցւոյ և ազգութեան կացին պատուար:
 Յորդախաղաց իւրեանց արեամբն շիջուցին,
 Ետուշանացն զհուր, և բոց սէգ արքային:

Չար Յաղկերտին անթիւ զօրաց սուրբ բլթեցան,
 Օր թիւն ածէր նահատակաց վասն ազգութեան:
 Եղէտ է ինձ, զի յայս վատթար ժամանակի՝
 Չիք որ իշխան, չեք առաջնորդ, չեք սիրտ արի,
 Ոչ զօրավար՝ ոչ զօրական՝ ոչ նահատակ,
 Վասն այն կապտեաց զիմ փառս և շուք այն դող հրոսակ:
 Հովիւք զանձինս լոկ արածին՝ զակալտելով՝
 Կուտել անձանց զփառս և շուք՝ զգանձ յորով,
 Յուզել զկադ, ընկձել զընկերն են փութաջան,
 Թէ գայլեց որս լինին խաշինք, ոչինչ հոգան:
 Ի յազոտ ծառոց ուտիչք ելեալ ուտեն զնա,
 Մինչ ոտաքն և դեղ մեղմնով թռչնին, բուն գօսանայ,
 Երոյնպէս յինէն ոչ պակասին ժանտից ծնունդք,
 Որովք պեղեն Եղգի անկման վիհ և անդունդք:
 Թէ անօրէն պիղծ Վասակ չէր լեալ դաւաճան,
 Եւ ոչ նման դաւող ի լուռ հէգ Մէհրուժան,
 Միթէ կարէր Յաղկերտ տալ զեան Հայաստանի՝
 Որչափ արար՝ կապտեալ զփառս իմ արքունի:
 Սապէս և արդարք մատնեալք նիւթեալ չարիս՝
 Եծին զԵրաս՝ յօշատեցին ջիւս և զաղիս:
 Տգիտութեան հրէշք վիժածք խաւարասուն՝
 Մախանք և դաւ և խէթք զԱզգիս քակեցին տուն:
 Սիրոյն աղբիւր մինչ յիմ սահման երաշտացաւ,
 Վիշաք մուտ առին և Բարձրեալն յիս սրտմտեցաւ,
 Վասն այն հարուած ըստ Սաղիմայ հաս ինձ ժաման,
 Եղօտացաւ ինձ միջօրեան, եղէ խոսպան:
 Ո՛ր է բազըն իմ, ո՛ր են աւուրք Երտաշիսի,
 Որ յԵլլադայ հասոյց դրօշակ իմ պանծալի.
 Ո՛ր և Տիգրան՝ որ ընդ ազգին հզօր ի ազմ,
 Օգամս բազումս մղեաց զմարտ գոռ պնդակազմ:
 Ո՛հ նոյն եմ ես՝ նոյն են և քաջ Հայկայ որդիք,
 Իսկ դժբաղտ արդ, զի միաբան սէրն՝ ի մեզ չեք,
 Եւ երկպառակ՝ յոյլ խռովութեան առեալ յիս մուտ՝
 Օկուռ հիմունս իմ քայքայեաց իբր զփայտ փուտ:
 Հայք միաբան յորժամ լինին՝ են աննկուն,
 Հանդիսանան, և փառք նոցա յորդեն զեղուն,
 Իսկ երկպառակ մինչ ի խորհուրդ են և ի գործ,

Ի ծով փաստուց ընկու գանին. քաջ է այդ փորձ:
 Ի կղզ մանկունք իմ, զփորձ դժնեայ կրէք անձամբ,
 Տարազրական ընդ թուխ և սեաւ մտեալ ընդ ամպ,
 Ուսջիք գոնէ, յօտարախորթն ի տար սահման:
 Կեալ ընդ միմեանս ներկուռ սիրով և միաբան:
 Վերջին զիմ խրատ խորագրոշմ կալջեք յուշե,
 Օղղգ ձեր և կրօն և հայրենիս մոռաջեք մի,
 Լերուք զգօն, ընդ հեթանոսս արդ խառնակիք,
 Մի՛ ուսանել զնոցա գործ իղձ ունիջեք:
 Յուշ լիցին ձեզ Լջմիածին և սուրբ Գեղարդ,
 Վանք անապատք և սրբոյ Հօրն Աջ շնորհազարդ,
 Ուխտատեղիքն՝ և սրբութիւնք, ո՛հ արդ լքեալ,
 Մանկունք ի ձէնջ ուսցին զնոյնս ոչ մոռանալ:
 Մի՛ վհատիք, ընդ ձեզ ունիք Փրկիչ գթած,
 Ում զիմեջեք՝ նա խնամ ածեալ առնէ ձեզ այց,
 Նմա Մովսէս և Յեսու արք ոչ պակասին,
 Ուստի հաւատ և յոյս ձեր սերտ առ նա լիցին:
 Երթայք բարեաւ, երկինք լիցին ձեզ հովանի,
 Յայրիացեալ մենաւորիս վտակ աղի՝
 Ոչ զրաւ առցեն՝ մինչ քաւեսցին իմ հոյք մեղաց,
 Եւ յիս դարձցին փառք իմ, ձայնիս լուր Տէր Աստուած:

3.

Սրտառուչ դէպք, հրաժարական սրտմահչիւն,
 Որում լերինք վշտակցաբար ետուն գանդիւն,
 Եւ դեզք ամպոց ի գութ շարժեալ անձրեւցին՝
 Իբր զկայլակ դառն արտասուաց՝ շիթ ցլազին:
 Որոտացին ամպք սրամտեալ, և ճայթեաց շանթ,
 Շուշն հատկեալ՝ արշաւակի բանբեր հաս անդ,
 Սուղ ինչ բացեայ, ասաց մերձ են զօրք Օսմանեան,
 Վառ ի գայրոյթ, որք տալ զմարտ ձեպշտապ գան:
 Հնչեաց շօնիդ, աղմկեցաւ զօրուն ճամբար,
 Եհեղասաստ լինէր հրաման՝ արագաբար,
 Վարել ի չու (սարսուռ է ինձ) զջոկ Հայկեանց,
 Գետ մարդածախ կայր առաջի, սուր ի թիկանց:

4.

Եղերերգուն սիրտ թալկացաւ, ոչ պահեաց ժոյժ,

Եկանատես զոլ արկածիցն անդ մահագոյժ,

Օ՛խ ծիւ մանկանց, և գոռմունք մարց, հարցն աղաղակ,

Ի մի զուգեալ ի բռան անդ, (ժամ դժնգալի):

Ի գող արկին զսարուձոր: Օ՛խ զօրաց սուր՝

Մղէր ի գետ զՀայկաղենայս ճարակառուր,

Ո՛ր ասն այն անձին ետ քաջայեր լինել անահ,

Եւ յԱրասխին ի ջուր սուղեալ առնուլ զմահ:

Ինձ մեռանիլ, ասաց շահ է յալիս գետոյն,

Որոյ ակունք բղխեն վճիտ՝ ի սուրբ հողոյն,

Քան անցանիլ ի հող օտար, հող դառնութեան,

Ուր թշնամին ոտնհար լեցի յիմ գերեզման:

Եսաց եկաց, և անդաճէր, մի՛ անձնասպան

Լինել կամաւ, այլ անցանիլ ընդ յորդ ջուրն այն,

Եդ ի մոխ, զնալ ի լող, և սրացաւ,

Եւ ի թափոյն յալթահարեալ՝ անդ թաղեցաւ:

Ի Նոր-Ջուղայ:

Յ.

Ա Ջ Գ Ա Յ Ի Ն

ՆՈՒԵՐԲ ԵՒ ՈՒՆՏ

ԳԼՈՐԳ ԵՐԶԵՊԻՍԿՈՊՈՍԻ ՎԵՆԵՏԵՆ՝

Աստրախանայ Վիճակին Առաջնորդ Գեր. Գէորգ Արքեպիսկոպոս Վեհապետեան՝ ի պէտս Մայր Տաճարի Ս. Էջմիածնի՝ քսան հատ ժամաշապիկ, եւ ի նպաստ ձեմարանի հինգ հարէ-ր ուրբ-լի նուիրեց, եւս ուխտիւք խոստացաւ յառաջակայ 1876 թուականէն սկսեալ իւրաքանչիւր տարի մի որդեգրի համար երէ՛ հարէ-րական ուրբլի նպաստել, եւ այս առթիւ հետեւեալ յայտարարութիւնը մատոյց առ Վեհ. Հայրապետ, զոր արժան կհամարուի հրատարակել:

«Քաղցր է ինձ արդարեւ, հանապաղ առաջի աչաց ունել զսեպուհ պարտաւորութիւն հոգեկան որդիութեան իմոյ առ շնորհաճաւալ Մայր Աթոռն Կաթողիկէ Եկեղեցի, որոյ շնորհն վայելեալ եմ ի մանկութենէ որպէս աստ՝ նոյն եւ ի տեղիս տեղիս ի դանաղան քաղաքս եւ ի վիճակս ուստի ըստ հարազատ որդիութեանս ճանաչեմ եւ զիսկական տարտաւորութիւն միշտ ըստ կարեւորին պիտանի գտանիլ, ոչ զլանալ բնաւին ցուցանելոյ զշատ կամ ըզ-